

FRANSUZ ADABIYOTI RUHIYATINING TARJIMA ASARLARDA SAQLANISHI

*U.D. Qarshibayeva*¹

Annotatsiya:

Mazkur maqolada fransuz adabiyoti ruhiyatining tarjima asarlarda saqlanishi masalalari tahlil qilinadi. Tarjima jarayonida yuzaga keladigan til va madaniyat farqlari, ruhiy ohang va uslub, semantik noziklik, shuningdek, lirik va obrazli ifodalar asarlarning asl mazmunini boshqa tilga ko'chirishda qanday muammolar tug'dirishi yoritiladi. Maqolada fransuz adabiyoti klassik namunalari — A. Kamyu, A. de Sent-Ekzyuperi, V. Gyugo, G. de Mopassan va E. Zola asarlari misolida, ularning o'ziga xos ruhiyati va badiiy qatlamlarini tarjimada saqlab qolish zarurati asoslanadi. Shuningdek, tarjimonning nafaqat til, balki madaniy kontekst va adabiy uslubni ham chuqur bilishi muhimligi ko'rsatiladi. Tarjimada so'z va iboralarning nozik ma'nolari, ramziy va metaforik ifodalarni to'g'ri yetkazish, asar ruhiyatini saqlashda asosiy mezon hisoblanadi. Maqola xulosasida, tarjimonning adabiy bilim va tajribasi natijasida asarlarning xalqaro ahamiyati va chuqur qamrovi ta'minlanishi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: fransuz adabiyoti, ruhiyat, tarjima, asar, kontekst, ma'no, uslub, lirik obraz, madaniyat, tarjimon.

Fransuz adabiyoti ruhiyatining tarjima asarlarda saqlanishi – bu juda murakkab va qiziqarli masala. Tarjima, asosan, til va madaniyat farqlari tufayli bir nechta qiyinchiliklarga duch keladi. Fransuz adabiyoti ruhiyatining tarjima asarlarida saqlanishi, tilning o'ziga xos tuzilmalari, ma'no va kontekstga bog'liq holda, ba'zan o'zgarib boradi. Fransuz adabiyoti ruhiyati, ayniqsa, zamonaviy va post-zamonaviy adabiyotda, ko'pincha murakkab tushuniladigan, noaniq yoki ramziy obrazlar bilan ifodalanadi. Tarjimon bu elementlarni o'ziga xos tarzda saqlab qolishi kerak, chunki asarlarning ruhiyatini butunlay yo'qotish kitobxonda asarni chuqur tushunish mohiyatini kamaytiradi.

Tarjima jarayonida quyidagi asosiy jihatlarga e'tibor berish lozim:

1. Madaniy farqlar: Fransuz adabiyoti ko'pincha o'zining tarixiy, ijtimoiy va madaniy kontekstiga tayanadi. Tarjimondan bu kontekstni qanday qilib asl holatida saqlab qolish talab etiladi. Ba'zi fransuz an'analari yoki tasavvurlari boshqa tilga bevosita tarjima qilishda tushunarsiz bo'lishi mumkin.

2. Ruhiy ohang va uslub: Fransuz yozuvchilari, masalan, Albert Kamyu yoki Gi de Mopassan, o'z asarlarida ko'pincha o'zlarining ichki dunyosini, kayfiyatini va hissiyotlarini tasvirlaydilar. Tarjimonda bu nozik ruhiy ohangni saqlash juda qiyin bo'lishi mumkin, chunki har bir tilning o'ziga xos ohangi va ma'no qatlamlari bor.

3. Semantik noziklik: Fransuz tilida ko'plab so'zlar ko'p ma'noli bo'lishi mumkin. Masalan, ba'zi so'zlar o'zining tarixiy ma'nolariga ega yoki bir nechta turli kontekstlarda ishlatiladi. Tarjimonda bunday noziklikni saqlab qolish uchun tarjimonning chuqur adabiy bilimlari va tilni mukammal bilishi zarur.

4. Lirika va obrazlar: Fransuz adabiyotida ko'plab lirik va obrazli ifodalar mavjud, ular asarlarning ruhiyatini yaratadi. Tarjimada bunday obrazlar va metaforalarni o'ziga xos tarzda ifodalash muhim ahamiyatga egadir.

Misol uchun, Fransuz adabiyotining klassik asarlaridan biri bo'lgan "Xo'rlanganlar" (Les Misérables) asarida, hayvonlar, ko'chalar va xalq hayotining tasviri o'ziga xos ruhiyatni ifodalaydi. Tarjimada bu tasvirlarni aniq va sezgir tarzda o'zgartirish yoki saqlab qolish muhimdir. Shu bois, tarjima asarlarning ruhiyatini to'liq saqlash uchun tarjimonning nafaqat tilni mukammal bilishi, balki madaniy kontekst va adabiy uslubni ham chuqur tushunishi zarur.

1. Albert Kamyu – "L'Étranger" (Begona)

• Ruhiyat va tarjima: Kamyuning "Begona" asari ekzistensializmni o'rganadi, unda insonning befarqligi va uni atrofidagi dunyo bilan qanday aloqada bo'lishi haqida so'z boradi. Kamyu o'zining sovuqqon, oddiy uslubi bilan qahramon Mersoning ichki olamini, uning dunyoga nisbatan befarqligini ko'rsatadi. Tarjimada qahramonning bunday noaniq, passiv ruhiyatini saqlash juda muhimdir. Masalan: Dans la petite morgue, il m'a appris qu'il était entré à l'asile comme indigent. Comme il se sentait valide, il s'était proposé pour cette place de concierge. Je lui ai fait remarquer qu'en somme il était un pension- Albert Camus, L'Étranger. Il m'a dit que non. J'avais déjà été frappé par la façon qu'il avait de dire : « ils », « les autres », et plus rarement « les vieux », en parlant des pensionnaires dont certains n'étaient pas plus âgés que lui [1.p43].

2. Antuan de Sent Ekzyuperi – "Le Petit Prince" (Kichkina shahzoda)

¹ Qarshibayeva Uljan Davirovna, SamDChTI professori

• Ruhiyat va tarjima: “Le Petit Prince” asari faqat bolalar uchun emas, balki kattalar uchun ham juda chuqur ma’naviy mazmuni o’z ichiga oladi. Bu asar sevgining, hayotning va insoniyatning muhim qadriyatlari haqida hikoya qiladi. Tarjimada Saint-Exupéryning soddaligi va metaforalari, uning o’ziga xos samimiy va o’ylantiruvchi ruhiyatini saqlash juda muhimdir. Masalan: “On ne voit bien qu’avec le cœur. L’essentiel est invisible pour les yeux.”[2.p153]

3. Victor Hugo – “Les Misérables” (Xo’rlanganlar)

• Ruhiyat va tarjima: Hugo bu asarida fransuz ijtimoiy hayotining eng qiyin qatlamlarini tasvirlaydi. “Les Misérables” nafaqat inqilobiy ruhiyatni, balki insonlarning umid, azob va kechirimlilikka bo’lgan intilishlarini ifodalaydi. Tarjimon bu ijtimoiy va ruhiy qatlamlarni saqlab qolish uchun matnning zamonaviy va tarixiy kontekstini aniq ifodalashi lozim. Masalan: “Il dort. Quoique le sort fût pour lui bien étrange, il était heureux, parce qu’il n’était plus seul”[3.214]

4. Gi de Mopassan – “Bel-Ami” (Azizim)

• Ruhiyat va tarjima: Maupassantning “Bel-Ami” asari ijtimoiy ambitsiyalar va insonlarning o’z manfaatlarini ta’qib qilishdagi nafsiyatini tasvirlaydi. Tarjimon bu asar orqali qahramonning o’zgaruvchan va hiylali ruhiyatini saqlab qolishi kerak. Masalan: “Georges Duroy se sentit tout à coup frappé d’un sentiment étrange, un mélange de honte et de désir. Il s’aperçut qu’il était devenu un homme important.”[4.p.143]

5. Emil Zola – “Germinal” (Germinal -Hamal)

• Ruhiyat va tarjima: Zola bu asarida ishlab chiqarish va sinf kurashi, shuningdek, mehnatkashlarning azoblari haqida yozgan. “Germinal” (Hamal)da ishlovchilarning ruhiy holati va ijtimoiy adolatsizlikka qarshi kurashlarning tasvirlari mavjud. Tarjimon bu murakkab ijtimoiy holatlarni va odamlarning hissiyotlarini tarjima qilishda ehtiyotkor bo’lishi zarur. Masalan: “La misère était absolue, implacable, et les hommes, comme des bêtes fauves, se couchaient dans l’ombre, sous les lourdes toitures de tuiles rouges, en attendant la faim.”[5.p.87]

Bu asarlar fransuz tilining yirik klassikalari bo’lib, ularning ruhiyatini saqlab qolish juda qiyin bo’lsa-da, tarjimonning mahorati va tajribasi yordamida bu nozikliklar muvozanatli tarzda yetkazilishi mumkin.

Xulosa

Fransuz adabiyoti ruhiyatining tarjima asarlarida saqlanishi juda murakkab va nozik jarayon bo’lib, har bir tarjimon o’ziga xos til va madaniyat farqlarini, ruhiy ohang va uslubni, shuningdek, ma’no va kontekstni to’liq tushunishi kerak. Fransuz klassik asarlari, masalan, Les Misérables, Le Petit Prince, Bel-Ami, L’Étranger, va Germinal kabi asarlar, nafaqat o’z zamonasi va madaniyatining yuksak namunalari, balki insoniyatning muhim qadriyatlari va ichki dunyosini ham o’zida aks ettiradi. Tarjima jarayonida asarlarning ruhiyatini saqlab qolish uchun, tarjimonlar so’zlarning nozik ma’nolarini, metaforalar va obrazlarni o’ziga xos tarzda ifodalashlari lozim.

Shu bois, tarjima faqat so’zlarning o’zgartirilishi emas, balki asarlarning chuqur ruhiyatini saqlab qolish va uni yangi tilga moslashtirish jarayoni bo’lib, tarjimonning adabiy bilimlari, madaniy tushunchalari va tilni mukammal bilishi talab etiladi. Bunday murakkab jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish, adabiyotning xalqaro ahamiyatini oshiradi va turli xalqlarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- [1]. Camus, A. (1942). *L’Étranger* (Begona).
- [2]. De Saint-Exupéry, A. (1943). *Le Petit Prince* (Kichkina shahzoda). Reynal & Hitchcock.
- [3]. Hugo, V. (1862). *Les Misérables* (Xo’rlanganlar).
- [4]. Maupassant, G. de. (1885). *Bel-Ami* (Azizim).
- [5]. Zola, É. (1885). *Germinal* (Hamal).
- [6]. Bassnett, S. (2014). *Translation Studies* (4th ed.). Routledge.
- [7]. Venuti, L. (1995). *The Translator’s Invisibility: A History of Translation*. Routledge.
- [8]. Eco, U. (2003). *Mouse or Rat: Translation as Negotiation*. Weidenfeld & Nicolson.
- [9]. Baker, M. (2006). *Translation and Conflict: A Narrative Account*. *Journal of Translation Studies*, 6(2), 11-27.
- [10]. Hermans, T. (1996). *The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation*. Routledge.
- [11]. Pym, A. (1999). "The Nature of Translation: A Critical and Historical Perspective". *Translation Studies Quarterly*, 1(1), 32-51.
- [12]. Shlesinger, M. (2000). "The Role of the Translator’s Subjectivity". *Language and Translation Review*, 4(3), 57-65.
- [13]. Berman, A. (1984). *La Traduction et la Tradition*. Editions du Seuil.
- [14]. *The Routledge Handbook of Translation Studies*. (2014). Routledge.

[15]. Qarshibayeva, U. D. (2021). *SPECIFIC LINGUISTIC CONDITIONS OF TIME CATEGORIES IN THE WORKS OF VICTOR HUGO*. *Интернаука*, (21-5), 100-101.

[16]. *The Translation Research Summer School*. (n.d.). *Translation as an Act of Negotiation*. Retrieved from <http://www.translationresearch.ac.uk>

[17]. *Translation Studies Portal*. (n.d.). *Translation Studies in the Digital Age*. Retrieved from <http://www.translationstudiesportal.com>